

Sanatçıyı yaratıma götüren itki: Psikanalizin sanatçının sağaltımına etkisi ve Thomas Wolfe'un sanatsal üretimi¹

Mahmut AKAR²

APA: Akar, M. (2019). Sanatçıyı yaratıma götüren itki: Psikanalizin sanatçının sağaltımına etkisi ve Thomas Wolfe'un sanatsal üretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö6), 139-147. DOI: 10.29000/rumelide.648461.

Öz

İnsanın sanayileşme devrimi ile başlayan yalnızlaşma, toplumdaki soyutlanma serüveninin onun üzerinde onulmaz yaralar açtığı su götürmez bir gerçektir. Yalnızlaşma ile daha sık meydana gelmeye başlayan psikolojik rahatsızlıklar her insanda görülebilen bir sıkıntı haline gelir. Sigmund Freud'un her insanın aklında bir nevrozlu olduğu fakat sanatçının sanatsal yaratımı ile bu nevrozun üstesinden geldiği savını ele aldığımızda, sanatsal üretim sürecinin bir tür sağaltım, katarsis yol açtığını görürüz. Sanatçıyı sıradan insandan ayıran en temel unsur onun kendini sanatsal yaratımı ile ifade edebilme yetisidir. İçinde patlamaya hazır volkanların, taşmaya yüz tutmuş nehirlerin varlığını her fırsatta dillendiren Amerikalı- Güneyli yazar Thomas Wolfe, kendi nevrozundan durmaksızın yazarak kurtulabilen sanatçılardan biridir. Freud'un bilim dünyasına kazandırdığı 'Serbest Çağrışım Model'i'ni kendine uygulayan Thomas Wolfe, kâğıda psikiyatr muamelesi yapıp aklına gelen her şeyi yazarak kendini boğarcasına sıkıştıran nevrozundan kurtulmayı, yalnızlıkla baş edebilmeyi başarır. Bu çalışmada, iç alemde yaşadığı hezeyanları sanatsal yaratım kanalı ile dışa vurabilen Thomas Wolfe'un anlatıları irdelenerek yazarı sanatsal yaratıma götüren etkiler Sigmund Freud'un psikanalitik teorisi ışığında ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Thomas Wolfe, sağaltım, Sigmund Freud, psikanalitik teori, yaratıcı itki.

The impulse that leads the artist to creation: The effect of psychoanalysis on the artist's treatment and the artistic production of Thomas Wolfe

Abstract

It is an indisputable fact that the adventure of man's loneliness and isolation from society, which begins with the industrialization revolution, leads to irreparable wounds. Psychological disorders, which start to occur more often because of loneliness, become a problem that can be seen in every person. When we consider Sigmund Freud's claim that every human being is actually a neurotic, yet the artist overcomes this neurosis through artistic creation, we see that the artistic production process leads to some kind of treatment such as catharsis. The most fundamental element that distinguishes the artist from the ordinary person is his ability to express himself with his artistic creation. Thomas Wolfe, an American-Southern writer, who voices the existence of volcanoes ready to explode and rivers that tend to flood in him, is one of artists who can get rid of his neurosis by writing. Thomas Wolfe, who applies Freud's model of free association to himself, manages to cope with loneliness by getting rid of his neurosis that strangles him by writing everything that comes to mind. In this study,

¹ Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2019) bünyesinde Doktora Tezi olarak kabul edilen 'Thomas Wolfe'un Otobiyografik Anlatılarında Nevrotik Kişiliğin Gelişimi ve Sağaltımı: Freudcu Bir Yaklaşım' adlı çalışmadan türetilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü (Muş, Türkiye), m.akar@alparslan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2550-3793 [Makale kayıt tarihi: 07.10.2019-kabul tarihi: 20.11.2019; DOI: 10.29000/rumelide.648461]

the narratives of Thomas Wolfe, who can express his delusions in his inner world through artistic creation, will be examined in the light of Sigmund Freud 's psychoanalytic theory.

Keywords: Thomas Wolfe, therapy, Sigmund Freud, psychoanalytic theory, creative thrust.

Giriş

Tarih boyunca insanlar içlerinde yaşadıkları hezeyanları kendilerine zarar vermeyecek bir şekilde dışa vurma gayreti içerisinde olagelmışlerdir. Yaşadıkları bunalımlı durumu bir şekilde atlatamayan insanlar, çeşitli ruhsal hastalıkların pençesine düşmekten kurtulamamışlardır. Sigmund Freud ile dünyanın tanımaya başladığı psikanalitik kuramının en büyük iddialarından biri de insanın iç âleminde yaşadığı sıkıntıları giderememesi durumunda sinir hastalıklarına tutulacağı savıdır. Freud'un bilim dünyasına tanıttığı ve bilim camiasının büyük bir bölümü tarafından beğeni ile karşılanan serbest çağrışım modeli ile arınma arasındaki bağ çok ses getirmiştir. Arınma, bilimsel adıyla katarsis, "Yanlış yollara saparak orada sıkışıp kalan duygu yüklerinin normal yollara iletilmesi ve bu yollardan boşalmaların sağlanması" (Freud, 2013: 81) şeklinde tanımlanan, kişisel arınmayı ifade eden bir kavramdır. Freud, hastalarından bir divana uzanıp akıllarından geçen her şeyi hiçbir sansür uygulamadan olduğu gibi aktarmalarını ister. Bu direktife uyan hastalarda belli bir zamandan sonra bir rahatlama hali meydana gelebilmektedir.

Serbest çağrışım modeli ile arınma sadece nevrotik hastalarda uygulanan bir yöntem değildir. "Freud'un 'serbest çağrışım' ile modernist romancının 'bilinç akışı' adlı çağrışım tekniği arasında apaçık bir bağlantı vardır" (Childs, 2003: 75). Çoğu sanatçı serbest çağrışım yöntemini kalem kâğıt kullanarak kendinde denemiştir ve bunun sonucunda muazzam eserler gün yüzüne çıkmıştır. Ahmet Sarı, serbest çağrışım metodu ile yazma arasındaki benzerliği şu şekilde izah eder:

Analize tabi tutulan hasta zihinlerinin, psikosomatik bulguları nasıl hastanın konuşmalarından, konuşurularak zihinsel bir kusuşa tabi tutulmasından, serbest çağrışıma tabi tutularak, çağrışım zincirlerinin kombinezyonlarından içte bastırıldığı, gizlediği hastalıklarına bir yol aranırsa, edebi metinleri, ya da genel anlamda sanat eserlerini Freud bir nevi yazarların, sanatçıların içsel dünyalarının bir dışa vurumu, bir yansıtılması olarak görmektedir (Sarı, 2008: 54).

"Tüm sanatçılar için olmasa bile en azından bazı sanatçılar için böyle olduğu kabul edilebilir. Sanatın ve yaratıcılığın sağlıklı ve sağaltan bir yönünün olduğu da anlaşılabilir." (Alper, 2012: 107). Anlatıları çalışmamıza konu olan Thomas Wolfe, yazdığı vakit kendini, sonsuza dek yitip ve gömülü olarak kalacağı korkunç derinlikte bir denizde yukarı doğru yüzerek dost canlısı ve muhteşem gün ışığına erişen biri gibi hissettiğini belirtir. (Nowell, 1956: 415). Çoğu sanatçı bu yöntemle rahatladığı gibi kendisini bir yaratım süreci içerisinde de bulur. Peter Childs (2003: 75) Dostoyevski gibi ünlü yazarların da kullandığı bu yöntemi şu şekilde izah eder: "Freud'un, hastaların zihninden geçen düşünceleri sansürsüz bir biçimde aktarmalarını sağlamak için kullandığı serbest çağrışım modeli, pek çok yazarın romanında konuşma kürüne gösterilen ilgi olarak yansımıştır." Yazın dilinde kullanılan bilinç akışı (stream of consciousness) tekniği bu duruma örnek gösterilebilir.

Psikanalizin sanatçının sağaltımına etkisi

Freud, her sanatçının aslında bir nevrotik olduğunu ama hastalığının üstesinden onu nevroza iten sebeplerle baş edip, bir boşalım -sanatsal bir yaratım- meydana getirerek kurtulduğunu ifade eder. "Gerçekte doyurulamayan birikmiş libido, eski kilitlenmelere bir gerileme yardımıyla, bastırılmış bilinçdışı yoluyla bir boşalım bulmayı başarır." (Freud, 1999: 402). Bu bağlamda, kendini sürekli anne

şefkatinden mahrum, yitik biri olarak gören Wolfe'un daima ebeveynlerinin sevgisini arzulaması onun da başlarda bir nevrotik olduğunun kanıtı olabilir çünkü Freud (2015: 138) bu durumu, "Bir çocuğun ileride nevrotik olacağına en açık göstergelerinden biri ebeveynlerinin sevgisini doymak bilmez biçimde istemesidir" şeklinde izah eder. Bunun yanı sıra, Wolfe'un anne ve babasının arasında sürekli meydana gelen anlaşmazlıkları göz önüne aldığımızda yazara dair bu tezimizin haklılık boyutunun arttığını da ifade edebiliriz. Freud (2015: 143) bu minvalde şu ifadeleri dile getirmektedir, "Eğer anababalar arasında çatışmalar varsa ya da evlilikleri mutsuzsa çocuklarında en ağır cinsel gelişim bozukluğuna ya da nevrotik bir hastalığa yakınlığın zemini hazırlanmıştır."

Sanatçıyı sürekli üretmeye iten bir şeylerin varlığını dile getiren Freud, şayet sanatçı yaratımına ket vurursa önüne geçilmez tahribatların olacağını savunur. Mehmet Vehbi Dervişoğlu (Dervişoğlu, 2018: 85) yazmanın insanın ruh sağlığı üzerindeki etkisini şöyle dile getirir:

Yazmak, fikir kıymıklarının dimağımıza saplanmasıyla, bir sancı suretinde ortaya çıkar. Efkârınız yoğunlaştıkça hastalığınız ziyadeleşir. Yataklara düşürmez belki ama kâğıda, kaleme muhtaç eder ellerinizi. Yazdıkça harf harf, hece hece hafiflediğinizi hissedersiniz.

Kendinde, kişinin hayatını daha saf bir sıvı haline getirme hususunda artan bir iradenin varlığını fark eden, James Joyce ve daha başka yazarlar gibi kendisinin de bir Püriten olduğunu (Nowell, 1956: 587) dile getiren Wolfe da Dervişoğlu'nun bahsettiği yazma arzusuyla, dur durak bilmeden yazmasının sebeplerini romanlarında ve diğer anlatılarında dile getiren bir yazardır.

Thomas Wolfe'un yazdıklarını, ruhsal âlemindeki hezeyanlarından bir kaçış yöntemi olarak değerlendirmek yanlış olmaz. "Sıkıntılarını paylaşacak kimsesi olmayan bir insan düşünün; onu ezen, kemiren sıkıntılardan nasıl kurtulacaktır?" (Özbek, 2007: 5). Thomas Wolfe'un "Yazar, bildiklerini unutmak için kitap yazar" dediğini aktaran Elizabeth Nowell (1956: xiii) Wolfe'un gençliğinden itibaren, ilerde yazacağı yaratıcı eserde kullanmak için, bütün düşüncelerini duygularını ve deneyimlerini kimi zaman çalاکalem kâğıtlara yazma, kimi zaman günlüğe ya da mektuplara içini dökme alışkanlığına sahip olduğunu belirtir. Bu değişik yazın metotları arasındaki çizginin çoğunlukla çok ince olduğunu belirten Nowell (1956: xiii) durmaksızın akan bu metinlerin psikolojik bazı sebeplerinin olduğunu şu şekilde ifade eder:

Bu içini dökme psikolojik bir gereksinimden meydana geliyordu. Bu dışavurum, yazarın yalnızlığına karşı bir avuntu, hatalarına, kafa karışıklığına ve yaşamındaki zorluklara karşı bir tür müdafaa ve yoğun duygusal reaksiyonlarına karşı da bir tür güvenlik vanası vazifesi görüyordu.

Cinsel dürtü ve sanatsal yaratım arasındaki ilişki

Thomas Wolfe'u yazmaya iten dürtüyü bir tür zihinsel ereksiyon sonucunda meydana gelen boşalma ihtiyacı şeklinde değerlendirmek mümkün olabilir. Yazmak ve yaratmak edimi Wolfe için bir kaçış, arınma metodudur. Sarı (2008: 29) "Yazma ediminin bir katarsis, bir rahatlama edimi olarak da kullanılabileceğini" ifade etmektedir. Wolfe, "İçinden gelenin en iyisini yapmak için, kendi gördüğü ve bildiği şekilde bir hayat vizyonu yaratmak için" (Nowell, 1956: 317) yazmaya adan kendisini. Yazmayı bir iletişim yöntemi olarak gören yazar niçin yazdığını, yazarken neleri hedeflediğini şu şekilde açıklar: "Yazmamın sebebi, içimden geçenleri insanlara iletmek istememdir çünkü hayata galip gelmek, üne kavuşmak, saygın bir birey olmak, bir gencin sahip olmak isteyeceği nadir ve hoş olan bir başarı elde etmek istedim." (Nowell, 1956: 387). Bir okur, kitabı bir şeyler hatırlamak için okur ama yazar bildiklerini unutmak için yazar. Bu sebeple, bir yazar göğsündeki her şeyi yazıya aktardıktan sonra onu hemen unutmak ister (Nowell, 1956: 475). Wolfe'u asıl tatmin eden şey kitabının yayımlanması değildir,

onun en büyük tatmini yazdıkça unutmamanın merhametli kollarında kendini bulmasıdır (Nowell, 1956: 655). Yüreğindeki dışı vurmak, içinde hezeyanlar yaşayan, içe dönük bir insanın sıkıntılarını paylaşabileceği en güzel yoldur yazmak. "Edebiyat ediminde, dolayısıyla bireyin yazma edimindeki hazzın yanında, elbette kendi kendine yürütülmüş bir terapi süreci, deşarj, katarsis olma hali de vardır" (Sarı, 2008: 30). Sarı (2008: 67) çoğu psikoloğun yaratma edimini, "Bir edebi rahatlama ya da bilinç-hafıza mastürbasyonu" şeklinde değerlendirdiklerini dile getirir. Freud (1999: 211) ise, bir sanatçının yarattığı şeyin aynı zamanda onun cinsel arzusuna bir boşalım sağladığı gerçeğini vurgulamakla yetinmemiz gerektiğini ifade eder. Freud'un bu açıklaması doğrultusunda, Wolfe'un hacimli eserler neşretmesinin, o'nun annesine karşı duyduğu ödipal arzusunun büyüklüğünün bir göstergesi olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Alper (2012: 98), Freud'un sanatçıları, doyumsuz kişiler ve yapıtlarını da onların doyumsuzluklarının bir telafisi, dilek doyurumu olarak değerlendirdiğini aktarır. Wolfe, küçük yaşından itibaren penisi ile oynamayı seven birisidir. İlerleyen yaşlarında onun her deviniminden daha fazla zevk almaya başlar. Cüssesinin iriliği gibi cinsel arzularının boyutu da kocamandır. Ereksiyon durumunda, arkadaşları gibi elini elbisesinin içine sokarak tutmaz, nerede olursa olsun penisini elbisesinin dışına çıkarır. David Herbert Donald (1987: 15) Wolfe'un büyüdüğünde bile penisi ile oynamayı çok sevdiğini, hatta terziye pantolonun ağ bölgesini, en önce orası yıprandığı için, iki kat kumaştan dikmesini istediğini aktarır. Yazarın ilerleyen yaşına rağmen hala ulu orta penisi ile oynamasını, O'nun, Freud'un erkek çocuğun penisi ile gurur duyar dediği evre olan fallik evreyi sağlıklı bir biçimde atlatamadığı şeklinde yorumlamak mümkün olabilir. Freud (2015: 99) çocuğun bu evrede genital organı ile oynamaktan zevk aldığı şu şekilde ifade eder: "Uyarını yerleştiren ve doyumunu ortaya çıkaran eylem elle bir oğuşturma ya da elle ya da uylukları birleştirerek bir basınç uygulama (kuşkusuz önceden var olan refleksin çizgisinde) devinimidir."

Bu sınırsız cinsel arzusunu cinsel eylemlerle değil de yazım edimi ile dizginlemeye çalışan Wolfe'un zihninden, "Kelimeler, onları kâğıda düzgün bir şekilde aktaramayacağı bir hızla adeta kaynayarak, dökülerek akıyordu ve bu yüzden onun yazısı bir tür stenografidir. Kayda değer bir kelimenin harflerini okunaklı bir şekilde yazarken önemsiz olanları ise dalgalı ya da düz bir çizgi şeklinde yazıyordu" diyen Nowell (1956: xv) Wolfe'un yazarken haz alan, adeta çılgına dönen bir yazar olduğunu belirtir. Durmadan yazabileceği bir ortama gitmeyi "Cennete gidiyorum" şeklinde ifade eden Wolfe (Nowell, 1956: 64) sırf ruhunun gönence ermesi için dahi olsa yazma ediminden vazgeçmeyi düşünmediğini kariyerinin başlarında drama hocası Baker'a yazdığı bir mektupta şöyle dile getirir: "Günün birinde içinde kırk, seksen, yüz insanın olacağı, tüm bir kasabayı, ırkı ve çağı kapsayan bir eseri sırf ruhumun huzuru ve rahatı için yazacağım" (Nowell, 1956: 41). Dinmek bilmez arzu ve merakını sürekli yazmakla dindirmeye çalışan Wolfe, onu sürekli yazmaya iten, yazmadığı takdirde yok olmasına sebep olacak içsel bir şeylerin varlığından bahseder:

İçinde her zaman azgın bir umut ve vahşi bir ölçüsüz inanç yanıyordu. Hayatı boyunca yapacağı tüm devasa projeler, planlar ve çizelgeleri yazardı, öyle ki tüm bunlar on bin insanın enerjisini tüketecek kadar zor planlardı. Gecenin bir yarısında uyanır ve okuduğu kitapların sayısını, seyahat ettiği yerlerin mesafelerini, tanıdığı insanların sayısını, yattığı kadınların sayısını, yediği yemeklerin adedini, ziyaret ettiği kasabaların sayısını ve bulunduğu ülkelerin sayısını da içeren gördüğü ve yaptığı her şeyi delice karalardı (Wolfe, 1944: 92).

Yazma dürtüsü gecenin bir vakti Wolfe'u uykusundan uyandırabilmektedir. Gerçekte yazar, yazmaktan uyumaya pek fırsat bulabilen biri değildir çünkü yazı, onun için "Bir huzur ortamı, bir sessiz limandır" (Sarı, 2008: 57) adeta. *The Web and the Rock* romanının okura sesleniş kısmında, "Özgür yaratım kanalıyla, yaratıcı gücümü boşaltmanın yollarını aradım" (Wolfe, 1947: Author's Note) ifadesi ve yazdığı bir mektupta *Look Homeward, Angel* romanındaki bazı sayfalar için, "Bu sayfalar katarsis işlevlerini yerine getirdiler" (Nowell, 1956: 129) şeklindeki açıklamaları, yazarın romanlarını yazma amacının

içinde patlayan volkanvari yazma dürtüsünü bir nebze de olsa hafifletmek olduğunun göstergesidir. Freud (2015: 167), Otto Rank'ın, "Sanatçı kendini her şeyden önce özgür kılmaya uğraşan insandır ve eserini, kendi dışında bulunup kendisi gibi doyumdan yoksun bırakılmış isteklerin rahatsızlığını yaşayan daha başka kişilere sunarak, onların da böyle bir özgürlüğe kavuşmasını sağlar" dediğini aktarır. Hayat enerjisini en çok istediği şey olan yazmaya yönlendiren Wolfe için ne yazdığı çok da önemli değildir, önemli olan onu boğan şeyleri zihninden boşaltıp rahatlamak, özgürlüğe kavuşmaktır. Onu yazarlığa iten şeyin ne olduğunu bilmediğini ifade eden Wolfe (1936: 4), yazmaya iten şeyi, "Sanırım içimdeki yazmak zorunda olan ve sonunda bir kanal bularak akıp giden mutlak bir gücü beni buna iten" şeklinde tanımlar. Zihnindeki konu birikimini, "Mükemmel konu ambarım oldukça zenginleşti" (Nowell, 1956: 488) şeklinde tasvir eden yazar, içinde bentleri yıkacak kadar güçlü olan yazma itkisini ancak onu dışarı dökerek dizginleyebildiğini şu şekilde açıklar:

Kendime görev olarak telakki ettiğim şeyin gerçek doğasını fark ettiğimde nehir imgelemi zihnimi sürekli rahatsız etmeye başladı. Aynı zamanda içimde, serbest kalmak için vahşice mücadele eden muazzam bir nehrin varlığının farkına vardım. Bu nehrin sel kadar güçlü akıntısını boşaltabileceğim bir kanal bulmak zorundaydım. Bu kanalı bulmak zorundaydım aksi takdirde kendi yaratımının taşkınlığında yok edilecektim ve eminim ki bütün sanatçılar aynı deneyimi yaşamıştır (Wolfe, 1936: 52).

Psikanalitik bağlamda durumu ele aldığımızda, yazarın kendisi ile mücadele etmek zorunda olduğu vahşi nehir imgesi bizde o'nun anneye karşı hissettiği cinsel arzusunun büyüklüğünü temsil eden bir unsur imajı uyandırabilmektedir ve de boşaltmak için arayış içerisinde olduğu kanal anne ya da anne-yerine geçen bir varlıktan başkası değildir. Wolfe, o yıkıcı libido enerjisini yazma edimini bir tür sağaltım metodu olarak kullanmayı bilen ve ödipal arzusunun üstesinden gelebilmeyi başaran biri olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Sanatçının 'kendini bulma' arayışı ve psikanaliz

"Anayurdundaki karmaşalardan uzaklaşıp biraz rahat ve huzur bulmayı uman" (Volkening, 1953: 44) Wolfe'un, özellikle Avrupa'ya yaptığı gezilerin amacı, içerisinde yatıştırmadığı arzular ve dinmek bilmez ruhsal arınmayı, sağaltımı sanatını layıkıyla icra ederek gerçekleştirme isteğidir. "Onun aç olarak doğan, üniversite kazanımlarının da merhem olup tatmin edemediği, yerinde duramayan ruhu; yeni, farklı ve uzak diyarlara yüzünü döndü" (Bishop, 1953: 10). Bu noktada "Psikanalizin, sanata giderilmemiş isteklerin doyurulmasını amaçlayan bir etkinlik gözüyle baktığını" (Freud, 2014: 86) belirtmekte fayda var çünkü Wolfe, katarsisin bir gün gerçekleşeceğine olan inancıyla sürekli mekân arayışı içerisinde ve yüreğinde esen fırtınaları ancak yazarak dindireceğini bilmekte, bunun için uygun zaman ve zemini aramaktadır. "Sait Faik'in 'yazmasam deli olacaktım' sözleri önemli bir saptamadır. Gerçekten de sanatsal etkinliğin hem ruhsal bozukluklardan koruyucu hem de ruh sağlığı bozulmuş kişilerin tedavileri sırasında yardımcı etkisinin olduğu bilinmektedir" (Alper, 2012: 99). Bir arkadaşına, "Zihnindeki şeylerin bir kâğıdın üzerine akmasına müsaade etmenin ne kadar yatıştırıcı olduğunu bilemezsin" diye yazan Wolfe (1956: 81) onu delilikten alıkoyacak en büyük edim olan yazmak için, sürekli büyümlü semalar, altın diyarlar, onu değiştirecek bilge ve sevimli insanlar aradığını, kendisinin, ifade etmekte aciz olduğu şeyleri bir şeylerin etkisi ile ifade edebileceği yanılığına düştüğünü itiraf eder (Wolfe, 1944: 835). Ashında ona yazma dürtüsünü aşıl原因 şeyin yaşadığı ortam olan Brooklyn, Boston, Kansas gibi yerler olduğunu anlaması çok vaktini almaz. İhtiyacı olan cesaret varlığında gizlenmiştir ve yazar onu bulup çıkarır.

Bir insanın yüreğinde yanan gençlik ateşinin nasıl bir etki meydana getirdiği herkesçe malumdur. Wolfe, genç ve deneyimsiz birinin gönlündeki kor ateşin ne olduğunu, insanı nasıl bir sürece doğru sürüklediğini ve bir nevi arınma olan bu sürecin kişiye neyi buldurduğunu şu şekilde açıklar:

Genç bir adamın istediği nedir? İçinde kaynayan, onu dürtten, tahrik eden, kıskırtan, enerji patlaması meydana getiren ve karmakarışık dürtülerle onu amacından saptıran o vahşi öfkenin kaynağı nerede? Ziyansız ve hatasız çalışmayı öğrenen daha yaşlı ve kendinden emin insanlar gençlerin hayatındaki kargaşa ve keşmekeşin sebebini bildiklerini düşünürler. Bir gencin yaşadığı keşmekeşin, gayesizliğin ve gezgin yaşamın sebebi 'kendini bulmamış' oluşudur (Wolfe, 1947: 214).

Wolfe'un arayışı başından sonuna kadar 'kendini bulma' üzerine kurgulanmış bir arayıştır. Yazar, "Yeryüzünde daha iyi bir hayata erişmek, biraz erinç bulmak, tüm bu can sıkıcı, kalabalık ve insana işkence eden dünyanın bilmesecine bir cevap aramak için dolanıp durduğunu fakat sebebini kendisine dahi izah edemediği bir açıklık ve arzu dürtüsüyle" (Nowell, 1956: 322) hareket ettiğini ifade eder. Kendini bulamadığından için için onu sıkıştıran, geceleri uykusuz bırakan bir dürtünün esaret zincirlerini boynunda hissetmektedir. Bireyin kendini bulabilmesi için arınması gerekmektedir. İçindeki enerjiyi kontrol edemeyen birey yok oluşa doğru hızlı adımlarla ilerler. İçsel dürtü ve kıskırtmalarını düzenleyen birey arınan ve gönenc bulan biri olarak değerlendirilebilir. Yazar, George Webber'in kendini bulma yolunda yaşadığı hezeyanları ve bulamadığı takdirde neler yaşayabileceğini şöyle ifade eder:

O vakitler George Webber'in yaşamına, bütün anlamsızlığıyla, karmaşa, eziyet ve maruz kaldığı zalim bir mutsuzluk hâkimdi. Hayatta sürekli bildiği ve hissettiği bazı muhteşem ve dehşet verici şeyleri ilk defa söylemeyi denedi. Ya bunları dile getirecekti ya da boğulacaktı. Ve fakat öyle görünüyordu ki bu kadar mükemmel olan bu şeyin bir söylevi yoktu. Bütün mevcut dillerin sınırını delip geçiyordu. O, asla bitirilemiyor, ifade edilemiyordu. Öyle bir histi ki yeryüzündeki her insan bunu küçük bedeninde, ruhunda, insan yaşamının ve zamanın okyanusunda tutardı, bir şekilde bunu içinden atmalydı aksi takdirde o okyanusta boğulacaktı. (Wolfe, 1947: 247).

İçindeki okyanus o denli engindir ki Wolfe, hiçbir şairin, yazarın sözünün ona erişemeyeceğine inanır. Onun açlığının karşısında o kanonların eserleri anlamsız kalır:

Kelimeler, hatta en büyük şairlerin sözleri bile onun nezdinde büyü ve gizemlerini yitirdiler. Şairin dedikleri onun diyeceklerinin yanında basit ve yetersiz bir temsil gibi göründü. Ruhu, şu ana kadar yaşayan insanların bildiğinden daha büyük içsel enerjiye ve çaresizliğe sahipti (Wolfe, 1947: 258).

Genç George, içinde var olan ve dışa vurmadığı takdirde onu yok edeceğine inandığı şeyin ne olduğunu bilmemektedir. Yüreğindeki enerjiyi, "Bana hâkim olan, beni delirten ve neredeyse mahvolmama sebep olacak olan inanılmaz tutku" şeklinde tasvir eden Wolfe (1956: 266) roman karakterine (kendine) Freud'un hastalarına uyguladığı sağaltım metoduna benzer bir metodu uygular. Wolfe, psikanaliz ve bilinçaltı gibi kavramlarla ilgili detaylı bilgiye sahip değildir zira onun yaşadığı dönemde psikanaliz yeni yeni dünya gündemine girmektedir. Wolfe'un, "Kaynaksız derinlikler" (Wolfe, 1947: 507) dediği şey bilinçaltından başka bir şey değildir. Richard S. Kennedy, Wolfe'un ilk romanını yazmaya karar verdiğinde psikanalizden oldukça etkilendiğini, bu nedenle *Look Homeward, Angel*'in fevkalade iç gözlemsel bir eser olduğunu dile getirir ve şunları ekler: "Psikanalizin hastasının kendini keşfetmek için zamanın sargısını gevşetmesi gibi, Wolfe da iç benliği derinlemesine araştıran üstü kapalı bir yaklaşımla, kurgusal otobiyografik bir eser yazmaya bilinçli olarak girişti" (Kennedy, 1962: 114). Buna rağmen "Wolfe'un psikanalize dair bilgisi ne çok derin ne de kapsamlıdır" (Kennedy, 1962: 116). Wolfe'dan yaşça büyük olan sevgilisi Aline Bernstein, psikanalizin insanlığın şimdiye kadar yaptığı en büyük keşif olduğunu ve yirmi bin yıldır insanoğlunun ruhuna ıstırap veren tüm azgınlıklara çare olacağını düşünür (Wolfe, 1947: 349). Wolfe, rağbet gören kültürlerden nefret etse de Aline Bernstein ile olduğu sürece insan doğası ve güdülenmesine dair psikanalitik nazariyeye kayda değer bir ilgi gösterir (Kennedy, 1962: 115). Öyle ki, Kennedy (1962: 126) psikanalitik görüşün *Look Homeward, Angel*'i baştan sona renklendirdiğini, Wolfe'un, roman karakterleri olan Eugene, William Oliver ve Eliza Gant'in ruhsal yanını derinlemesine incelediğini, deniz ve mağara imgelemine kullandığını dile getirir. Zira psikanaliz, Faruk Kalay'ın ifadesi ile "İnsanın kendini tanıması açısından önemli bir araçtır" (Kalay, 2016: 15).

Psikanaliz, bir yandan insan davranışlarının sebeplerini irdelerken bir yandan da bu davranışlarla ilgili insana bilgi sunmaktadır.

Serbest çağrışım modeli ve sanatçının bilinç akışı arasındaki benzerlikler

Eleştirilenler tarafından çokça eleştirilen Wolfe'un eleştirilme sebebi yazdığı eserlerde konular arasındaki ilişki yoksunluğudur. Aklına gelen her şeyi sansür uygulamadan Freud'a aktaran hasta misali, Wolfe da aklına gelen her şeyi anlam bütünlüğü gözetmeksizin kâğıda aktarır. Bu yöntemle arınma bir nebze de olsa gerçekleşir. Ömrünün çoğunu küçük bir kasabanın sınırları içerisinde geçiren Wolfe, bildiklerinin ve gördüklerinin çoğunu insanlara anlatamadan ömrünün sona ereceğinden korkar. Ondaki bu korku, durmadan yazmasına ve aklına gelen her şeyi kalemiyle aktarmasına yol açmaktadır. R. B. Kershner Wolfe'un bir kelime sarhoşu gibi içini kâğıtlara döktüğünü belirtir (Kershner, 1997: 68). Atadan kalma bir miras olan kuvvetli hafıza etmeni de onun detaylı anlatımına kaynaklık etmektedir. "Ona hayatta hiç kimsenin sahip olamayacağı en iyi yaşamı veren, kudreti ve zenginliği ile onu koruyan bu garip miras, şimdi onun kontrolünden çıkmış, onu kudurmuş bir atın vahşice koşması gibi parçalara ayırıyordu" (Wolfe, 1947: 248). Yazar, yazmadığı takdirde olabilecekleri bu şekilde tasvir etmektedir. Kontrolü sağlanmadığı ve uygun şekilde kanalize edilmediği takdirde bentleri aşacak olan su misali, Wolfe'un da içinde patlamaya hazır barajları kontrol etmesi ve uygun bir metotla barajdaki birikintiyi dışarı aktarması gerekmektedir. Bu boşaltımın, sağaltımın Wolfe'da hayat bulan karşılığı durmadan yazmak olacaktır. "Bazen belirsiz fakat güçlü bir tedirginlik onu bu girişime teşvik ederdi" (Wolfe, 1947: 249). Bu dürtü, içsel enerji, libido -adına ne dersek diyelim- yazarda, "Koca bir okyanusu bir bardağın içine dökme" (Wolfe, 1947: 248) arzusunu uyandırmaktadır:

Öylesine yazacak şeylerle doluyum ki bazen bütün bunları yazabilmeye ömrüm kifayet edecek mi diye düşünüyorum. Dolu olduğum bütün bu şeyleri nasıl bir mecraya dökeceğimi düşünüyorum. Bütün bu fikirler için de birer temel, birer çatı bulmam lazım. İşte benim için bütün mesele bundan ibaret. Bazen kendimi öylesine dolu hissediyorum ki bu kadar şeyin bir insanı boğabileceğini ve onu yazmaktan alıkoynabileceğini düşünüyorum (Wolfe, 1958: 208).

Aynen Sokrates gibi, "Göğsünün dolu olduğuna" (Platon, 2016: 28) inanan ve kendisi için "Oldukça güçlü ve sonsuz enerji sahibi biriyim" (Nowell, 1956: 50) diyen Wolfe'un, milyonlarca kelimededen oluşan romanlar yazmasına rağmen yine de içinde onlarca romana yetecek kadar materyalin varlığına kanaati tamdır. Ona göre, bir kişinin enerjisi ve yeteneğini kullanma yöntemi su deposuna benzer ve deponun içerisindeki azaldığında onun tekrar dolmasına müsaade etmek gerekir (Nowell, 1956: 519). Hocası Margaret Roberts'a yazdığı bir mektupta, yüreğindeki yazma, yaratma arzusunun vahşi bir hayvanın iştahına büründüğünü; bunun sebebinin ise yaratıma giden patikalara saçılan engellerden kaynaklandığını; kendisine yazması için ayrılan birkaç saat içinde canavarca bir iştahla yazdığını dile getirir (Nowell, 1956: 519).

Sonuç

Yazma itkisi yazarı her daim yazmaya zorlayabilmektedir. Bazen evinde öylesine otururken, bazen kulübesinde tavanı seyredirken, okuduğu bir şiirdeki bir kelimedenden ya da okuduğu kitaptaki bir satırdan etkilendiğinde veya sadece pencereden dışarıyı izlerken bu itki onu ensesinden yakalar. Asıl önemli olan bu itkinin nasıl ve neden kaynaklandığı değildir, önemli olan bu itkiye karşı konulduğunda yazarın yaşayacağı olumsuzluklardır. Wolfe, bu durumu şöyle izah eder:

Fakat ne zaman gelirse gelsin ve sebebi ne olursa olsun sonuç her zaman aynıydı: Çalışma, güç, haz ve tüm yaratıcı enerji, o insanı boğan ezici akıntının içinde yok olur giderdi. Bu yok edici itki onun

İçindeyken ayağa kalkar ve fiziksel bir acının ıstırabından dolayı deliye dönen bir adam gibi kendini oradan oraya savururdu (Wolfe, 1947: 507).

Maxwell Perkins'in (1953: 58) "Tom fiziksel olarak kocaman olduğu gibi sahip olduğu içsel enerji ve duygu gücü bakımından da kocamandı" diye tasvir ettiği Wolfe'un, binlerce kelimedden oluşan müsveddeler yığmaktan başka çaresi yoktur, ya o içindeki itkiyi dizginleyecek ya da o itki onu mahvedecek. "Bu sorun, artık bir yenmek ya da yenilmek sorunudur, ya içindeki o canavarı boyunduruk altına alacak ya da o canavara teslim olacak" (Nowell, 1956: 351). Bu canavara yem olmamak için, ne istediğini, ne yazmayı amaçladığını bilmeden sadece çalışmak ve yazmak için uğraşan biri haline dönen Wolfe, uykusuz gecelerin verdiği bitkinlikten ötürü adeta deliye döner. Dışa vurmadığı takdirde onu yakıp küle çevirecek olan enerjiyi şöyle tasvir eder: "İçimde şişelenmiş, kullanılmayan ve çıkışına izin verilmemiş muazzam bir yaratıcı enerji vardı. Eğer bu tür bir enerji kullanılmazsa kaynamaya devam eder ve eğer çıkış sağlanmazsa sonunda ona sahip olan kişiyi boğar ve yok eder" (Nowell, 1956: 673). Wolfe'un şişelenmiş dediği içsel enerjinin libido enerjisi olduğunu ileri sürmek pek de yersiz olmayacaktır. Sırf bu yaratıcı, libidinal enerji tarafından boğulmamak için, yorgunluk ve umutsuzluktan delirmek üzere olmasına ve bir daha yazmamak için yeminler etmesine rağmen dayanamayıp tekrar yazmaya koyulduğunu yazardan öğrenmekteyiz (Wolfe, 1947: 555). Çünkü yazmak, Sartre'a (2014: 65) göre, "Hem dünyanın üstündeki örtüleri kaldırmak hem de onu okuyucunun cömertliğinin karşısına görev gibi çıkartmaktır. Yazmak, varlığın bütünlüğü için pek gerekli olduğunuzu kabul ettirebilmek üzere başkasının bilincine başvurmaktır." İçinde hepsi birbirinden zengin, değişik ve yaşam dolu birkaç kitap yazmaya yetecek kadar veri olduğunu ifade eden Wolfe, umutsuzdur çünkü onu için için tüketen şeyi bir gün alt edeceğine olan inancını gittikçe yitirmektedir zira "Yazdıkları içinde var olanların onda bir ya da yirmide biri bile değildir" (Nowell, 1956: 183). Tek kurtuluş yolu, içindeki yangınları söndürecek tek çareye, onu dert küpü haline getiren her şeyi dışarıya atmaya sağlayacak yazma edimine ara vermeden devam etmektir. Yılların açlığının yükü, okuma dehası, sınırsız anı birikimi, yüzlerce kitaplık notları, kendisini yiyip bitirmesinler diye onları sindirmeye gayret gösteren, içinde her zaman, biri ruhu diğeri ona annesinden ve babasından kalan mirastan oluşan, iki ayrı gücün varlığına inanan yazar, bu güçlerin sanki savaş alanındaymış gibi sürekli bir mücadele içerisinde olduklarını ve asla bir muzafferin olmadığını belirtir. Kendi kendini tuzağa düşürdüğünü, kendi güçleri tarafından esir edildiğini ifade eder (Wolfe, 1947: 611). Ancak yazmakla bu mücadeleyi kazanabileceğine inanan Wolfe, yaşadığı tüm zorluklara rağmen asla yazmaktan geri durmaz ve yazarak bir nebze de olsa katarsis olmayı başarır. Sonuç olarak tüm bu bilgiler ışığında Thomas Wolfe'un içsel arınmasını gerçekleştirerek kendini bulabildiğini ve bunun da ancak yazarın psikanalizi kendine uygulayarak mümkün olabildiğini söyleyebiliriz. Yazarın, onu yok edebilecek kadar sınırsız olan libidinal enerjisini bir yaratım kanalına yönlendirerek sağlıklı bir şekilde katarsis olmasını, psikanalizin sağaltıma olan olumlu etkisi şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Kaynakça

- Alper, Y. (2012). *Psikanaliz ve Aşk*. İstanbul: Özgür.
- Bishop, D. (1953). Tom Wolfe as a Student. Richard Walser (Ed.), *The Enigma of Thomas Wolfe* (s. 8-17). Cambridge: Harvard University Press.
- Childs, P. (2003). *Modernizm*. Vural Yıldırım (Çev.). Ankara: Sitare.
- Dervişoğlu, M. V. *Yazma İhtiyacını Sorgularken*. İnsan ve Hayat Dergisi, 100, 85.
- Donald, D. H. (1987) *Look Homeward: A life of Thomas Wolfe*. New York: Fawcett Columbine.
- Freud, S. (1999). *Sanat ve Edebiyat*, Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın (Çev.). İstanbul: Payel. (Özgün eser 1907 tarihlidir)

- Freud, S. (2013). Yaşamım ve Psikanaliz. Kamuran Şipal (Çev.). İstanbul: Say. (Özgün eser 1925 tarihli dir)
- Freud, S. (2014). Psikanaliz Üzerine. Kamuran Şipal (Çev.). İstanbul: Cem.
- Freud, S. (2015). Cinsellik Üzerine. Emre Kapkın (Çev.). İstanbul: Payel. (Özgün eser 1905 tarihli dir)
- Freud, S. (2015). Psikanaliz Üzerine Beş Konferans ve Psikanalize Toplu Bakış. Kamuran Şipal (Çev.). İstanbul: Say.
- Kalay, F. (2016). Şu Philip Roth Ne İster?. Konya: Çizgi.
- Kennedy, R. S. (1962). The Window Of Memory. USA: The University of North Carolina Press.
- Kershner, R. B. (1997). The Twentieth-Century Nowel. New York: Bedford Books.
- Nowell, E. (Ed.) (1956). The Letters of Thomas Wolfe. New York: Charles Scribner's Sons.
- Özbek, Y. (2007). Edebiyat ve Psikanaliz. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Perkins, M. (1953). Scribner's and Tom Wolfe. Richard Walser (Ed.), The Enigma of Thomas Wolfe (s. 57-63). Cambridge: Harvard University Press.
- Platon. (2016). Phaidros ya da Güzellik Üzerine. Birdal Akar (Çev.). Ankara: BilgeSu.
- Sarı, A. (2008). Psikanaliz ve Edebiyat. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Sartre, J. P. (2014). Edebiyat Nedir?. Bertan Onaran (Çev.). İstanbul: Can. (Özgün eser 1964 tarihli dir)
- Volkening, H. T. (1953). Penance No More. Richard Walser (Ed.), The Enigma of Thomas Wolfe (s. 33-50). Cambridge: Harvard University Press.
- Wolfe, T. (1947). The Web and the Rock. London: Heinemann.
- Wolfe, T. (1936). The Story of a Novel. New York: Charles Scribner's Sons.
- Wolfe, T. (1944). Of Time and the River. New York: The Sun Dial Press.
- Wolfe, T. (1958). Yuvaya Dönemezsin. Kayhan Kargılı (Çev.). İstanbul: Türkiye Yayınevi.